

ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΣΕΡΒΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

Κυριάκος Δημ. Μωυσίδης*

Υποψ. Διδάκτωρ ΕΚΠΑ,
Θεσσαλονίκη – Ελλάδα

Περίληψη:

Κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας για τη μεγάλη ελληνική επανάσταση του 1821, στόχος ήταν να λάβει η εξέγερση κατά των Οθωμανών, έναν παμβαλκανικό χαρακτήρα.

Μεταξύ των Ελλήνων και των Σέρβων αναπτύχθηκαν δεσμοί φιλίας και συνεργασίας. Έλληνες έσπευσαν να πολεμήσουν στο πλευρό των επαναστατών Σέρβων κατά τη διάρκεια των δικών τους αγώνων. Αλλά και φιλέλληνες Σέρβοι, με την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης, έσπευσαν στα επαναστατικά κέντρα της Ελλάδας και συναδελφωμένοι με τους Έλληνες αναδείχθηκαν γενναίοι μαχητές της ελληνικής ανεξαρτησίας.

Οι Σέρβοι αγωνιστές της ελληνικής ελευθερίας διακρίθηκαν για τη γενναιοφροσύνη τους, την ανιδιοτέλεια, το θάρρος, την πιστή εκτέλεση του καθήκοντος και των χρεών τους, τον πατριωτικό τους ζήλο.

Θεωρούσαν τον ελληνικό αγώνα και δικό τους αγώνα, τους Έλληνες τους θεωρούσαν αδελφούς, την Ελλάδα αποκαλούσαν ιδιαίτερη πατρίδα τους. Αλλά και οι Έλληνες τούς θεωρούσαν αδελφούς, δεν έκαναν καμία διάκριση από τους εαυτούς τους, απευθύνονταν ή συνεργάζονταν μαζί τους, θεωρώντας τους γνήσιους Έλληνες, τούς είχαν πλήρη εμπιστοσύνη και σαν αδελφοί και συμπατριώτες, πολεμούσαν για την ελευθερία.

Τις σχέσεις μεταξύ των Ελλήνων και των Σέρβων κατέγραψε η ιστορία, με κοινούς αγώνες και θυσίες, και αυτός ο ακατάλυτος δεσμός αίματος δεν μπορεί να εκμηδενιστεί.

Article info:

Received: July 17, 2021

Correction: August 5, 2021

Accepted: August 27, 2021

Λέξεις Κλειδιά:

Ελλάδα, Σερβία,
Έλληνες, Σέρβοι,
Ελληνική Επανάσταση, 1821,
Φιλική Εταιρεία,
Ανεξαρτησία,
Ελευθερία.

ΚΥΡΙΩΣ ΚΕΙΜΕΝΟ

Είναι γνωστό ότι κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας για τη μεγάλη ελληνική επανάσταση του 1821, τα στελέχη της Φιλικής Εταιρείας είχαν σκεφτεί να προσδώσουν παμβαλκανικό χαρακτήρα στην εξέγερση κατά των Οθωμανών.¹ Άλλωστε, κατά τη διάρκεια της οθωμανικής κυριαρχίας δημιουργήθηκαν ανάμεσα στους υπόδουλους βαλκανικούς λαούς, δεσμοί φιλίας, αμοιβαίας κατανόησης και συνεργασίας. Η κοινότητα της θρησκείας, η κοινή πολιτική τύχη των δύο εθνών κατά τους τελευταίους αιώνες και η Φιλελεύθερη ιδέα στην Ευρώπη, που αντιπάλαιε τον απόλυτο δεσποτισμό, ανέπτυξαν περισσότερο τους δεσμούς αυτούς, που εκδηλώθηκαν, έπειτα, μάλιστα, από τα επαναστατικά κηρύγματα του Ρήγα Φεραίου - Βελεστινλή, σε ένοπλη επαναστατική απελευθερωτική δράση των λαών της Βαλκανικής.² Η επίδραση του Ρήγα Φεραίου και των διακηρύξεών του περί ενότητας δράσεων των βαλκανικών λαών καταδείχθηκε στα σχέδια της Φιλικής και του Αλέξανδρου Υψηλάντη, όπως και κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης.³ Ως ένα σημείο, βέβαια, οι Φιλικοί ακολούθησαν και επανέλαβαν τις ιδέες και τα σχέδια του Ρήγα Φεραίου, με τη διαφορά όμως ότι, πιο ρεαλιστές αυτοί από τον Εθνομάρτυρα και έχοντας από τη μια καλύτερη γνώση των πραγμάτων και από την άλλη την πείρα των γεγονότων, που είχαν μεσολαβήσει, έδωσαν στις επιδιώξεις τους περισσότερο ολοκληρωμένη μορφή και κατέληξαν σε συγκεκριμένα σχέδια δράσης, για την πραγματοποίηση των οποίων εργάστηκαν συστηματικά.⁴

Το πιο ενδιαφέρον, ρεαλιστικό και θεμελιωμένο σε γερές βάσεις σχέδιο, από αυτά, που προέβλεπαν μια γενική εξέγερση σε ολόκληρο το ευρωπαϊκό τμήμα της οθωμανικής αυτοκρατορίας, είναι το γνωστό, ως «Σχέδιον Γενικόν». Αξίζει να σημειώσουμε ότι, δεν είναι εξακριβωμένο ούτε τότε, αλλά ούτε και από ποιόν ή ποιους είχε συνταχθεί το παραπάνω σχέδιο, που έγινε δεκτό από τον Υψηλάντη στη σύσκεψη με τα σημαντικότερα στελέχη της Εταιρείας στο Ισμαήλι της Βεσσαραβίας (αρχές Οκτωβρίου 1820) και αποτέλεσε κυρίως τη βάση για τις κατοπινές ενέργειες των Φιλικών. Διάφοροι ερευνητές υποστηρίζουν ότι το «Σχέδιον Γενικόν» συντάχθηκε στο Βουκουρέστι από Πελοποννησίους Φιλικούς και συγκεκριμένα από τον αρχιμανδρίτη Γρηγόριο Δικαίο, τον γνωστό Παπαφλέσσα, τον διερμηνέα του Γενικού Προξενείου της Ρωσίας στο Ιάσιο Γεώργιο Λεβέντη, και άλλους.⁵ Η σπονδυλική στήλη πάντως του Σχεδίου, ήταν το θέμα της εξεγέρσεως των Σερβων, γιατί πάνω σ' αυτό στηριζόταν θεωρητικά όλη η επιτυχία των προβλεπομένων ενεργειών. Γι' αυτό εξ άλλου και στο Α' άρθρο του σχεδίου αναφέρεται χαρακτηριστικά σαν σε προοίμιο : «... το να εγείρωμεν παντοίους τρόπους τους Σέρβους κατά του εχθρού ... πρέπει να θεωρηθεί ως το πρώτον μας επιχείρημα».⁶ Είναι γνωστό ότι η Φιλική Εταιρεία έκανε αδιάκοπη και συστηματική προσπάθεια να προσεταιρισθεί τους Σέρβους ηγέτες και δι' αυτών τον Σερβικό λαό, τον οποίο οι Έλληνες αισθάνονταν ως συμπάσχοντα αδελφό.⁷

1 Παπαδόπουλος 1979, 51.

2 Λουκάτος 1979, 101.

3 Λουκάτος 1970, 97.

4 Παπαδόπουλος 1979, 51.

5 Στο ίδιο, 53.

6 Στο ίδιο, 56.

7 Πρωτοψάλτης 1979, 66.

Δύο σοβαρές επαναστάσεις μέσα σε μια δεκαετία (του 1804 και του 1815) κλόνισαν τα θεμέλια του ευρωπαϊκού τμήματος της οθωμανικής αυτοκρατορίας, με τη μαχητικότητα και τον ηρωισμό, που έδειξαν οι Σέρβοι στους αγώνες τους. Από δε το καλοκαίρι του 1815 υπήρχε ένα *de facto* αυτοδιοικούμενο σερβικό κράτος με αρκετή στρατιωτική δύναμη. Δικαιολογημένα, λοιπόν, οι Φιλικοί επιδίωκαν με κάθε τρόπο τη σύμπραξη των Σέρβων.⁸

Πέραν όμως των παραπάνω, είπαμε ότι ισχυροί και έντονοι δεσμοί είχαν εκδηλωθεί μεταξύ των δύο λαών. Έλληνες συγκροτημένοι σε επαναστατικά σώματα έσπευσαν να πολεμήσουν στο πλευρό των επαναστατών του σέρβου Καραγιώργη και Έλληνες εξέχοντες πολιτικοί σε κάθε δοσμένη σ' αυτούς ευκαιρία υποστήριξαν ένθερμα και με κάθε δυνατό τρόπο τα σερβικά δίκαια.⁹ Πρωτεργάτης, λοιπόν, των ελληνοσερβικών επαφών κατά την πρώτη περίοδο, υπήρξε ο Πελοποννήσιος Γεώργιος Λεβέντης. Ο Λεβέντης, με τη βοήθεια του Γεωργάκη Ολυμπίου, ήρθε την άνοιξη του 1817 σε επαφή με τον Καραγιώργη, ο οποίος μετά την αποτυχία του πρώτου κινήματός του είχε καταφύγει στη Βεσσαραβία.¹⁰ Ο Καραγιώργης, μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία και ορκίσθηκε αιώνια και ειλικρινή φιλία προς το ελληνικό έθνος και υποσχέθηκε «άμα πατήσει το σερβικό έδαφος και λάβει την εξουσία, να δώσει πραγματικές αποδείξεις της εντελούς αφοσιώσεώς του στους χριστιανικούς σκοπούς της Εταιρείας», εξεγείρων τους Σέρβους κατά του κοινού εχθρού.¹¹ Ο Καραγιώργης, ενθουσιασμένος από το σχέδιο της Φιλικής Εταιρείας, βάσει του οποίου έπρεπε να επιστρέψει στη Σερβία και να αναλάβει ηγετική θέση, εισήλθε στη Σερβία, κρυφίως, στις 28 Ιουνίου 1817 με ρωσικό διαβατήριο και βρέθηκε φιλοξενούμενος στο σπίτι του φίλου και κουμπάρου του κνεζ Βούιτσα Βουλίτσεβιτς. Ο ηγέτης της δεύτερης σερβικής εξεγέρσεως Μίλος Ομπρένοβιτς, θορυβήθηκε με την επιστροφή του Καραγιώργη, αφενός, διότι το κύρος του ήρωα της πρώτης σερβικής εξεγέρσεως απειλούσε να επισκιάσει την επιρροή του και, αφετέρου, ήταν τελείως αντίθετος με την πολεμική τακτική. Ήθελε αρχικά να κριθούν οι εξελίξεις στο πεδίο της διπλωματίας. Έτσι, ο Μίλος από κοινού με κάποιους συνεργάτες του, αρχηγούς, σε σύσκεψη, που είχαν στο Βελιγράδι, έκριναν ότι πρέπει να δολοφονηθεί ο Καραγιώργης. Η πράξη εκτέλεσης έγινε στις 13 Ιουλίου του 1817 από τον φίλο του, τον άνθρωπο, ο οποίος φιλοξενούσε τον Καραγιώργη στο σπίτι του, τον Βούιτσα Βουλίτσεβιτς. Ύστερα από την ανωτέρω εξέλιξη, ο Μίλος παρέμεινε ο μοναδικός και αδιαμφισβήτητος ηγέτης της χώρας.¹² Είναι γνωστή σε όλους μας η οδός Καραγιώργη Σερβίας, στο κέντρο των Αθηνών, τιμώντας τον μεγάλο αυτό φιλέλληνα.

Παρ' όλη την πικρία και την απογοήτευση, που αισθάνθηκαν από το θάνατο του Καραγιώργη, οι Φιλικοί δεν εγκατέλειψαν την προσπάθειά τους για μια ελληνοσερβική συνεργασία και στράφηκαν για το σκοπό αυτό προς τον Ομπρένοβιτς, ιδιαίτερα μετά την ανάληψη της ηγεσίας της Εταιρείας από τον Υψηλάντη.

8 Παπαδόπουλος 1979, 56.

9 Λουκάτος 1979, 101-102.

10 Παπαδόπουλος 1979, 56.

11 Πρωτοψάλτης 1979, 66-67.

12 Λόης 2016, 181.

Ο Σέρβος ηγέτης, που βρισκόταν τότε σε δύσκολη θέση, γιατί οι αντιπρόσωποί του στην Κωνσταντινούπολη δεν είχαν κατορθώσει να πετύχουν ικανοποιητική συμφωνία με την Πύλη για τη λύση του σερβικού ζητήματος, δεν απέκλειε το ενδεχόμενο της ενόπλου αναμετρήσεως με τον σουλτάνο και για το λόγο αυτό έβλεπε με ευνοϊκή, μάλλον, διάθεση τις προτάσεις των Φιλικών. Όμως οι εκδηλώσεις του απέναντί τους χαρακτηριζόταν από μεγάλη επιφυλακτικότητα, οι υποσχέσεις του ήταν αόριστες και η πολιτική του έπασχε από μειονεκτήματα. Κατά τη δική του άποψη, ήταν ρεαλιστική και απέβλεπε στο άμεσο συμφέρον του σερβικού λαού, ενώ οι Φιλικοί τη θεωρούσαν περισσότερο ανειλικρινή και καιροσκοπική.¹³ Έτσι, ο Ομπρένοβιτς, ενώ από τη μια επιδεικνύει προθυμία και ζήλο προς τη συμμετοχή στον αγώνα της Ανεξαρτησίας και προς τη συμμαχία με τους Έλληνες, συγχρόνως από την άλλη θέτει τέτοιες προϋποθέσεις, η πραγματοποίηση των οποίων απαιτούσε πολύ χρόνο και, ως εκ τούτου, η φαινόμενη πρόθυμη συμφωνία του ισοδυναμεί προς πλήρη άρνηση της συμμαχίας. Γι' αυτό και η Σερβία ως Έθνος δεν βοήθησε τον Ελληνικό αγώνα, όμως οι Σέρβοι ως μονάδες ή ως εθελοντικά σώματα, προσέφεραν πολλές υπηρεσίες σ' αυτόν.¹⁴ Και σ' αυτές θα σταθούμε και θα αναδείξουμε.

Οι φιλέλληνες Σέρβοι, λοιπόν, όπως και άλλοι Βαλκάνιοι υπόδουλοι, με την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασεως έσπευσαν στα επαναστατικά κέντρα της Ελλάδας και συναδελφωμένοι με τους Έλληνες αναδείχθηκαν γενναίοι μαχητές της ελληνικής ανεξαρτησίας. Έτσι, τα στοιχεία, που προκύπτουν, από πλήθος ανεκδότων εγγράφων,¹⁵ για τη συμμετοχή των Σέρβων στον ελληνικό Αγώνα, συγκροτημένους σε μικρότερες ή μεγαλύτερες ομάδες και σώματα, δείχνουν, Σέρβους, οι οποίοι βρίσκονταν κάτω από την επίδραση της παλιάς φρουράς του μεγάλου επαναστάτη και φιλέλληνα Καραγιώργη, όπως το σώμα, που ηγήτο ο Αναστάσης Ντιμίτρεβιτς από 105 σέρβους πατριώτες, το οποίο αγωνίστηκε με θάρρος και αυτοθυσία των ανδρών του, πολλοί από τους οποίους πρόσφεραν τη ζωή τους για την ελληνική ελευθερία.¹⁶

Σέρβοι, που διαβιούσαν στη Μολδοβλαχία, οι οποίοι πήραν μέρος στην επανάσταση εκεί και μετά την αποτυχία της κατέβηκαν στην επαναστατημένη Ελλάδα και αγωνίστηκαν ηρωικά.¹⁷

Σέρβοι, που διαβιούσαν στη Ρωσία και που συγκροτούσαν στη Βεσσαραβία ενιαίο παμβαλκανικό σώμα, επεδίωξαν την κάθοδό τους στα επαναστατικά κέντρα του ελληνικού νότου.¹⁸

Σέρβοι, που σκορπισμένοι για λόγους επιβίωσης στις χώρες της τουρκοκρατούμενης Ανατολής βρέθηκαν με την έναρξη του ελληνικού αγώνα στην Ελλάδα και με το πρώτο επαναστατικό ξεκίνημα των Ελλήνων προσχώρησαν ανεπιφύλακτα στις ελληνικές επαναστατικές δυνάμεις.¹⁹

13 Παπαδόπουλος 1979, 62.

14 Λουκάτος 1970, 92.

15 Το μεγαλύτερο μέρος από αυτά διασώζονται στα Γενικά Αρχεία του Κράτους στην Αθήνα.

16 Λουκάτος 1979, 103.

17 Στο ίδιο, 103 - 104.

18 Στο ίδιο, 104.

19 Στο ίδιο, 104.

Σέρβοι και άλλοι βαλκάνιοι, που ήρθαν στην Ελλάδα για τον αγώνα, όπως το σερβο-βουλγαρικό σώμα του σέρβου ηγέτη Χατζή – Χρήστου Ντάγκοβιτς, που η ελληνική επανάσταση το βρήκε στην Τρίπολη και προσχώρησε κατά τη διάρκεια της πολιορκίας σύσσωμο σχεδόν με τον αρχηγό του στις ελληνικές επαναστατικές δυνάμεις του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη και τέθηκε κάτω από τις άμεσες διαταγές του Νικήτα.²⁰

Τα σερβικά σώματα, στα οποία περιλαμβάνονταν και άλλοι Βαλκάνιοι, στις αρχές της Ελληνικής Επανάστασης ήταν κατά το μεγαλύτερο ποσοστό τους ομοιογενή εθνικά και με αρχηγό της ίδιας εθνικής προέλευσης, τελούσαν δε κάτω από τη γενική αρχηγία Έλληνα ηγέτη. Με το πέρασμα του χρόνου και την κατάδειξη των ηγετικών ικανοτήτων και των στρατιωτικών προσόντων μερικών Σέρβων ή Μαυροβουνίων ηγετών τα σώματα αυτά, α) απέκτησαν αυτοτέλεια δράσης και κίνησης με ισότιμη συνεργασία με τα ελληνικά σώματα και β) από τις αρχές του 1822 και προ παντός από το 1823 τα σώματα αυτά συναδελφώθηκαν σε τέτοιο βαθμό με τα ελληνικά, ώστε άνδρες τους, αδιάφορα, συμμετείχαν σε σώματα κάτω από Έλληνα ηγέτη, όπως και Έλληνες μαχητές περνούσαν στα σώματα με ηγέτη Σέρβο ή Μαυροβουνιώτη ή άλλο Βαλκάνιο ηγέτη.²¹

Ικανός αριθμός Σέρβων κατέλαβε ανώτατα ή ανώτερα στρατιωτικά αξιώματα, χάρις στα στρατιωτικά του προσόντα, τις πολεμικές αρετές, την εμπειρία και τις ηγετικές του ικανότητες. Άλλοι κατέλαβαν κατώτερους στρατιωτικούς βαθμούς και άλλοι υπηρέτησαν τον αγώνα της ελληνικής ανεξαρτησίας από τη θέση του απλού στρατιώτη.²²

Μερικοί από τους Σέρβους αγωνιστές της ελληνικής ελευθερίας εξελληνίστηκαν πλήρως, έμαθαν την ελληνική γλώσσα, πολιτογραφήθηκαν Έλληνες, οικειοποιήθηκαν τα ελληνικά ήθη και έθιμα, αφομοίωσαν κάθε τι το ελληνικό, απόβαλαν την παλιά τους εθνική συνείδηση και απέκτησαν την ελληνική, όπως και ελληνικό τον εθνισμό τους, ελληνικό το φρόνημα και την ψυχή, και ελληνικό τον τρόπο σκέψης και ζωής. Ταυτισμένοι σε όλα και καθ' όλα με τους Έλληνες, μερικοί απ' αυτούς, παρέμειναν στη μικρή, μα ελεύθερη Ελλάδα και έδρασαν, έζησαν και πέθαναν σαν Έλληνες.²³

Πολλοί από τους Σέρβους μαχητές της ελληνικής ανεξαρτησίας, είτε για λόγους ασφαλείας των συγγενών τους στις ιδιαίτερες πατρίδες τους, είτε για άλλους λόγους, απέβαλαν αμέσως με την ενεργό συμμετοχή στον ελληνικό αγώνα το οικογενειακό τους επίθετο. Φερόταν έτσι καταγραμμένοι κατά το μέγιστο ποσοστό τους με το βαπτιστικό τους όνομα και με επώνυμο το όνομα της εθνικότητάς τους ή της πόλης καταγωγής τους, που με το χρόνο έγινε το επίσημο επίθετό τους. Αναφέρουμε, τον Σέρβο Χατζή – Χρήστο, ο οποίος απόβαλε το οικογενειακό του επίθετο Ντάγκοβιτς και πήρε το επίθετο Βούλγαρης, τον Σέρβο καπετάν Στέφο, που πήρε το όνομα Νιβίτζα, και άλλους.²⁴

Οι Σέρβοι αγωνιστές της ελληνικής ελευθερίας διακρίθηκαν για τη γενναιοφροσύνη τους, την ανιδιοτέλεια, το θάρρος, την πιστή εκτέλεση του καθήκοντος και των χρεών τους, τον πατριωτικό τους ζήλο, την περιφρόνηση στους κινδύνους, την καρτερία στα δεινά του αγώνα αλλά και τη ριψοκινδυνότητά τους.

20 Στο ίδιο, 105.

21 Στο ίδιο, 105.

22 Στο ίδιο, 107 – 108.

23 Στο ίδιο, 109.

24 Στο ίδιο, 110.

Θεωρούσαν τον ελληνικό αγώνα και δικό τους αγώνα, τους Έλληνες τους θεωρούσαν αδελφούς, την Ελλάδα αποκαλούσαν ιδιαίτερη πατρίδα τους, φίλην και γλυκυτάτην. Αλλά και οι Έλληνες τούς θεωρούσαν αδελφούς, δεν έκαναν καμία διάκριση από τους εαυτούς τους, απευθύνονταν ή συνεργάζονταν μαζί τους θεωρώντας τους γνήσιους Έλληνες, τούς είχαν πλήρη εμπιστοσύνη και σαν αδελφοί και συμπατριώτες, πολεμούσαν για την ελευθερία.²⁵

Πήραν μέρος στις μάχες στη Στυλίδα, κατά του φρουρίου των Σαλώνων, στην Αλαμάνα και στις Θερμοπύλες, κατά του Δράμαλη στα Δερβενάκια, στις επιχειρήσεις κατά του Ιμπραήμ πασά, στις μάχες κατά του Κιουταχή στο Λεκανοπέδιο της Αττικής, γύρω από την Ακρόπολη των Αθηνών, στο Καματερό, στη Ναύπακτο, στο Μεσολόγγι, στην Ύδρα, στην Κρήτη και σε πολλές ακόμα μάχες, στις οποίες μπορεί να τραυματίζονταν, να αιχμαλωτίζονταν ή να έπεφταν νεκροί.

Ακόμα και οικονομική ήταν η ενίσχυση του αγώνα ή εταιρειών, που συστάθηκαν για τη βοήθεια του αγωνιζόμενου ελληνικού λαού. Αξιοσημείωτη είναι η προσφορά των 100 γροσίων από τον Σέρβο Χατζή - Χρήστο υπέρ της Φιλανθρωπικής Εταιρείας του Ναυπλίου.

Γεγονός, λοιπόν, είναι ότι η ελληνοσερβική συμμαχία σε αξιόλογο βαθμό είχε επιτευχθεί στη βάση. Και φρονούμε πως, εάν η σερβική κορυφή ανταποκρινόταν στο αίτημα αυτό της βάσεως και στην πρόταση συμμαχίας, που υποβλήθηκε από την Ελληνική κορυφή, της οποίας πρώτη αρχή και ουσία ήταν η απελευθέρωση όλων των λαών της Βαλκανικής, των τελούντων υπό την οθωμανική δουλεία, οι μεταγενέστερες εξελίξεις σε ολόκληρη τη Χερσόνησο του Αίμου, θα ήταν διαφορετικές.²⁶

Τις σχέσεις μεταξύ των Ελλήνων και των Σέρβων κατέγραψε η ιστορία, με κοινούς αγώνες και θυσίες, και αυτός ο ακατάλυτος δεσμός αίματος δεν μπορεί να εκμηδενιστεί. Και είναι αυτός ο δεσμός, που διδάσκει για το παρόν και επιβάλλεται και πρέπει να καθοδηγεί για το μέλλον των λαών, που αγαπούν την ειρήνη και την ελευθερία.

25 Στο ίδιο, 111 - 112.

26 Λουκάτος 1970, 111.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Λόης Αθ. Γεώργιος – Νεκτάριος (2016): *Ιστορία της Σερβίας, Πολιτική και Εκκλησιαστική*, Αθήνα.
- Λουκάτος Δ. Σπύρος (1970): *Τα αίτια της αποτυχίας των ελληνοσερβικών διαπραγματεύσεων και γενικά εξ αυτών πορίσματα, Σχέσεις Ελλήνων μετά Σέρβων και Μαυροβουνίων κατά την Ελληνικήν Επανάστασιν 1823 – 1826*, Ε.Μ.Σ. – Ι.Μ.Χ.Α., Θεσσαλονίκη, 97.
- Λουκάτος Δ. Σπύρος (1979): *Σέρβοι, Μαυροβούνιοι και Βόσνιοι, Μαχητές της Ελληνικής Ανεξαρτησίας (1821-1829)*, Συνεργασία Ελλήνων και Σέρβων κατά τους Απελευθερωτικούς Αγώνες 1804 – 1830, I Ελληνοσερβικό Συμπόσιο, Ι.Μ.Χ.Α. – 187, Θεσσαλονίκη, 101.
- Παπαδόπουλος Στέφανος (1979): *Το «Σχέδιον Γενικόν» της Φιλικής Εταιρείας και οι επαφές με τους Σέρβους*, Συνεργασία Ελλήνων και Σέρβων κατά τους Απελευθερωτικούς Αγώνες 1804 – 1830, I Ελληνοσερβικό Συμπόσιο, Ι.Μ.Χ.Α. – 187, Θεσσαλονίκη, 51.
- Πρωτοψάλτης Γ. Ε. (1979): *Σέρβοι και Μαυροβούνιοι Φιλέλληνες κατά την Επανάστασιν του 1821 – Διπλωματικά Διαπραγματεύσεις – Πολεμικός Αγών*, Συνεργασία Ελλήνων και Σέρβων κατά τους Απελευθερωτικούς Αγώνες 1804 – 1830, I Ελληνοσερβικό Συμπόσιο, Ι.Μ.Χ.Α. – 187, Θεσσαλονίκη, 66.

THE RELATIONS BETWEEN GREEKS AND SERBS DURING THE REVOLUTION OF 1821

Summary:

With the present research, the reader easily concludes the timeless bonds of friendship, understanding and cooperation between the two peoples, the Greeks and the Serbs. These two Orthodox peoples, who are not only united by their fellow religions, but also through their common struggles for peace and freedom with identical militancy and heroism against the absolute despotism of the Ottoman Empire. History has shown that there were many Greeks who fought on the side of the Serbian revolutionaries and strongly supported Serbian rights in every possible way. The Serbs offered many services to the Greek struggle and emerged as brave fighters for Greek independence, as well. They fought heroically, sacrificially, as if they were Greeks themselves, joining the Greek revolutionary forces, occupying senior military positions, even the position of the hero, the ordinary soldier. They identified in everything and every aspect with the Greeks, some of them remained in small but free Greece and acted, lived and died like Greeks. It is a fact that both the Greeks and the Serbs distinguished themselves with the characteristics of great fighters. Generosity, selflessness, courage, the faithful performance of their duties, patriotic zeal, contempt for dangers, endurance in the sufferings of the struggle but also risk-taking, were just some in which they distinguished themselves, and brought them coveted freedom. They were true brothers, and these bonds of friendship and cooperation continue to this day.

Keywords:

Hellas,
Serbia,
Greeks,
Serbs,
Greek Revolution, 1821,
Friendly Society,
Independence,
Freedom.